

Aleg. 207.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o czynnościach odnoszących się do podniesienia hodowli bydła.

Wysoki Sejmie!

W załatwieniu sprawozdania komisji gospodarstwa krajowego a sprawozdania Wydziału krajowego z dnia 9. lutego 1892 r. L. 7.470 w przedmiocie hodowli bydła, uchwalił Wysoki Sejm, na posiedzeniach dnia 1. i 4. kwietnia 1892 ustawę o licencyonowaniu buhajów gminnych (Najwyższem postanowieniem z dnia 20. lipca 1892 sankeyonowaną), a zarazem powziął następujące uchwały:

1. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby w porozumieniu z komitetami centralnymi Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego i Towarzystwa rolniczego krakowskiego wypracował przepisy wykonawcze do ustawy hodowlanej (ustawy o licencyonowaniu buhajów i utrzymywaniu buhajów gminnych) a to dla pojedynczych stref i całego kraju.

2. Utworzonym zostaje stały fundusz hodowlany w wysokości 50.000 zł. na udzielanie pożyczek tym gminom, które według ustawy o licencyonowaniu buhajów i utrzymywaniu buhajów gminnych będą musiały postarać się o buhaja gminnego, a nie rozporządzają dostatecznymi na ten cel środkami.

Fundusz ten będzie osobno administrowany, a zwroty udzielanych z niego pożyczek będą wpływać napowrót do tegoż funduszu.

Na utworzenie funduszu tego wstawiane będą w budżet krajowy od roku 1893 począwszy przez 4 lata, raty po 12.500 zł. rocznie.

3. W budżet funduszu krajowego wstawianą będzie przez lat 10 począwszy od 1. lipca 1892 kwota 30.000 zł. rocznie na inne środki podniesienia hodowli bydła, a głównie na subwencyonowanie obór zarodowych, na zakupno buhajów rasowych, premiowanie hodowców i t. p.

4. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby wyjednał u c. k. Rządu na cel pod 3. wymieniony subwencyę ze skarbu państwa po 30.000 zł. rocznie przez lat 10.

5. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby wezwał Wydziały powiatowe do przychylenia się z funduszów powiatowych do wydatków na cel podniesienia hodowli bydła w powiecie.

6. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby przy udzielaniu pożyczek i zasiłków wyżej pod 2 i 3 wymienionych, uwzględniał w pierwszym rzędzie te powiaty, których reprezentacje funduszami swymi przyczyniają się do wydatków na podniesienie hodowli bydła w powiecie.

7. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby postarał się o odpowiedni statut dla „Towarzystw hodowlanych” i „spółek utrzymywania buhajów”.

8. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby postarał się o odpowiedni stosunkom kraju podręcznik o utrzymywaniu buhajów gminnych, jakoteż o wydanie praktycznego podręcznika chowu bydła rogatego, przeznaczonego przeważnie dla miejscowych właścicieli, a któryby uwzględniał różnice stosunków hodowlanych w poszczególnych częściach kraju.

9. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby w porozumieniu z komitetami centralnymi Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego i Towarzystwa rolniczego krakowskiego ułożył program wystaw przeglądowych bydła, połączonych z premiowaniem hodowców, któreby się odbywały przez dłuższy szereg lat we wszystkich okolicach kraju.

10. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby wędrowni nauczyciele rolnictwa zajęli się obecnie przeważnie popularnymi wykładami chowu bydła odnośnie do danej okolicy.

O uchwałach powyższych zawiadomił Wydział krajowy komitety obu krajowych Towarzystw rolniczych we Lwowie i Krakowie, wzywając (pod d. 17. maja 1892 L. 21.222):

1. ażeby wspólnie wypracowały i jak najrychlej Wydziałowi krajowemu do zbadania i zatwierdzenia przedłożyły szczegółowy plan użycia subwencji hodowlanej i

2. ażeby wypracowały i do 15. lipca 1892 Wydziałowi krajowemu przedłożyły:

a) projekt przepisów wykonawczych do ustawy o licencyonowaniu buhajów i utrzymywaniu buhajów gminnych, a to dla poszczególnych stref hodowlanych i całego kraju;

b) projekt programu Wystaw przeglądowych bydła, połączonych z premiowaniem hodowców. Zarazem oświadczył Wydział krajowy centralnym komitetom obu krajowych towarzystw rolniczych, że pożądanę mu są wszelkie wnioski i uwagi, jakie w sprawie wykonania wspomnianych uchwał Wysokiego Sejmu uważałyby komitety za potrzebne poczynić.

Wskutek wezwania tego przedłożyły centralne komitety obu krajowych towarzystw rolniczych projekty użycia subwencji krajowej na podniesienie hodowli bydła na rok 1892 (komitet c. k. Tow. gosp. galicyjskiego pod dniem 14. czerwca 1892 l. 823, z obszernie motywowanym „Zarysem programu” na pierwszy rok akcji Towarzystwa, — komitet zaś c. k. Tow. roln. Krakowskiego pod d. 20. czerwca 1892 l. 577), które komisji krajowej dla spraw rolniczych do zaopiniowania przydzielone zostały.

W myśl wniosków sekcji stałej tejże komisji, uchwalonych na posiedzeniu w dniu 15. lipca 1892, zatwierdził Wydział krajowy projekty użycia subwencji hodowlanej na rok 1892, — a zarazem uchwalił następujący rozdział subwencji przez Wysoki Sejm na podniesienie hodowli bydła na rok 1892 wyznaczonej:

1. Dla c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego $\frac{2}{3}$ całej subwencji, czyli: **10.000 zł. w. a.**

2. Dla c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego $\frac{1}{3}$ kwoty subwencyjnej t. j.: **5.000 zł. w. a.**

Rozdział ten skutecznym Wydział krajowy na podstawie liczby bydła rogatego, znajdującego się, według ostatniego spisu, w obrębie każdego z wymienionych Towarzystw (mianowicie: w obrębie c. k. Towarzystwa gosp. gal. 1,600.751 = 65·8%, a w obrębie c. k. Tow. roln. krak. 831.000 = 34·2%), i w uwzględnieniu stanu hodowli i stosunków hodowlanych części wschodniej i zachodniej kraju.

Na żądanie komitetu c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego, przedłożył Wydział krajowy komitetom obu krajowych Towarzystw rolniczych do końca grudnia 1892 termin przedłożenia programu szczegółowego sposobu użycia subwencji hodowlanej na całe 10-ciolecie, tudzież projektu przepisów wykonawczych do ustawy hodowlanej i programu wystaw przeglądowych. — Otrzymane w miesiącu grudniu 1892 programy i projekty, przydzielone komisji rolniczej do zaopiniowania, były przedmiotem studyów i rozpraw na kilku posiedzeniach jej sekcji stałej; — do ułożenia zaś instrukcyi dla komisji licencyonujących buhaje powołani zostali na wniosek sekcji stałej kraj. komisji rolniczej (w myśl §. 6. statutu komisji), praktyczni hodowcy z poza grona komisji, z różnych okolic kraju, którzy na posiedzeniu sekcji stałej komisji rolniczej w dniu 30. stycznia 1893 w czynnościach tej sekcji czynny udział wzięli.

Na podstawie projektów przez komitety centralne obu krajowych Towarzystw rolniczych przedłożonych, tudzież uwag i opinii sekcji stałej kraj. komisji rolniczej, wypracowane zostały przez Departament II. Wydziału krajowego, a następnie przez pełną komisję rolniczą na posiedzeniu jej w dniu 17. kwietnia 1893 przyjęte:

a) Przepisy wykonawcze do ustawy z d. 20. lipca 1892 o licencyonowaniu buhajów i utrzymywaniu buhajów gminnych. (Dz. u. i rozp. kraj. Nr. 51).

b) Instrukcyja dla komisji licencyonujących buhaje

c) Program wystaw przeglądowych bydła rogatego, połączony z premiowaniem.

Przepisy te wraz z instrukcją i program wystaw, następnie przez Wydział krajowy A., B. i C. uchwalone przedkładamy w załączeniu (Alegaty A., B. i C).

Programy szczegółowe sposobu użycia subwencji hodowlanych, przez komitety obu krajowych Towarzystw rolniczych na cały 10-letni okres wypracowane, zatwierdził Wydział krajowy, z nieznaczными zmianami, przez sekcję stałą komisji rolniczej zaproponowanymi a na posiedzeniu pełnej komisji rolniczej w dniu 17. kwietnia b. r. uchwalonymi.

Programy te, bardzo obszerne i szczegółowe (złożone w biurze sejmowem do przeglądu) wskazują jako cel akcji, a tem samem i kierunek działalności Towarzystw rolniczych: stopniowe ulepszanie bydła włościańskiego, do czego zresztą obydwie Towarzystwa dążyły dotychczas, w miarę środków, jakimi rozporządzać mogły.

Środki zaś do tego prowadzić mające, a przez obydwie Towarzystwa rolnicze dotychczas używane są następujące:

A) Bezpośrednio działające, mianowicie:

1. Stacje buhajów subwencyjnych (t. j. buhajów z funduszków subwencyjnych zakupowanych i własnością tegoż funduszu pozostających), a wyłącznie do użytku mniejszych gospodarzy rolnych, mianowicie włościan przeznaczone — i

2. Stacje buhajów subwencyonowanych (będących własnością prywatną, których właściciele wszakże obowiązani są za odpowiedniemi wynagrodzeniem ryczałtowem dopuszczać do pewnej, umową oznaczonej liczby krów włościańskich).

Stacje buhajów subwencyjnych i subwencyonowanych, przy teraźniejszych naszych stosunkach budowlanych — osobliwie w środkowej i wschodniej części kraju — mają prawie to samo znaczenie, jak buhaje licencyonowane gminne, od wielu lat w innych krajach koronnych z wielkim pożytkiem dla rolników zaprowadzane. Stacjami buhajów subwencyjnych działają jeszcze dzisiaj bardzo skutecznie na podniesienie hodowli bydła w różnych krajach państwa niemieckiego. Uzasadnionem przeto jest, ażebyśmy i u nas jeszcze stacjami buhajów na podniesienie hodowli bydła włościańskiego działali i w tym celu stacje buhajów subwencyjne

przez dłuższy szereg lat utrzymywali, — stacye zaś buhajów subwencyonowane przynajmniej tak długo, mianowicie w części środkowej i wschodniej kraju zatrzymali, jak długo trwać będzie okres przejściowy paragrafem 21-ym ustawy hodowlanejznaczony, z końcem którego to okresu buhaje licencyonowane prywatne lub gminne wszędzie już w dostatecznej będą ilości. W miarę zatem przybywania buhajów gminnych zmniejszana będzie, — według programu komitetu c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego — liczba stacyi buhajów subwencyjnych, — i dlatego to kwota 15.000 zł. na rok 1893 na stacye te preliminowana, zmniejsza się stopniowo do 14 400 zł. i 13.400 zł. Czy po upływie sześćdziesięciu lat przejściowego stacye subwencyonowane w całości lub części utrzymane zostaną, czy też cała kwota teraz na nie przeznaczona, użytą zostanie na stacye buhajów subwencyjnych, lub na inne środki podniesienia hodowli, stanowić można będzie po upływie sześćdziesięciu lat i na podstawie nabytego w tym czasie doświadczenia.

W obrębie Towarzystwa rolniczego krakowskiego hodowla bydła stoi znacznie wyżej, niż w środkowej i wschodniej części kraju, — łatwiej tam już teraz o materiał na buhaje gminne, — i dlatego komitet tego Towarzystwa wypuścił z programu swego stacye buhajów subwencyonowane, które w początkach zakładał, a ograniczył się tylko do stacyi buhajów subwencyjnych.

3. Obory zarodowe pół krwi i pełnej krwi.

Ażeby wychować odpowiedni materiał rozplodowy, którym możnaby zasilać gminy a względnie stowarzyszenia hodowlane, lub poszczególnych hodowców, utrzymywane być mają nadal obory zarodowe, założone przez komitety obu krajowych Towarzystw rolniczych i pomnażane będą w miarę potrzeby i funduszów, a to:

a) Obory zarodowe pełnej krwi (w okręgu Towarzystwa rolniczego krakowskiego: Bern-Simmenthal, Pinzgau, krajowe górskie i Oldenburgskie — w okręgu zaś Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego: Bern-Simmenthal, krajowe nizinne (majdańskie) i Oldenburgskie, przeznaczone głównie do dostarczania rozplodników oborom zarodowym pół-krwii;

b) Obory zarodowe pół-krwii, przeznaczone do dostarczania materiału rozplodowego, a głównie rozplodników męskich do podniesienia hodowli bydła włościańskiego potrzebnych, a więc dla stacyi buhajów na buhaje gminne odpowiednich.

Ze względu na nasze stosunki gospodarskie, stan hodowli bydła włościańskiego i stopień oświaty i wykształcenia fachowego włościan naszych w kierunku hodowli bydła, muszą obory zarodowe pozostać — jak dotychczas — w ręku inteligentnych większych właścicieli.

4. Zważywszy jednakże, że już teraz są miejscowości — osobliwie w podgórskich powiatach — gdzie zamilowanie do hodowli bydła już obudzone a i znajomość racjonalnej hodowli więcej rozpowszechniona, wydały bardzo dobre rezultaty, jak się o tem przekonać można w okolicach: Kamienny, Bukowa, Zarszyna, Wzdowa, a dalej Mycowa, Firlejówki i t. d., postanowił komitet c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego dążyć do zaprowadzenia w takich gminach, odznaczających się dobrą hodowlą, produkcją buhajów dla stacyi i gmin przydatnych, do założenia w tych gminach pewnego rodzaju hodowli zarodowej, a to przez rozdawanie pewnemu gronu gospodarzy gruntowych buhaji rozplodowych pełnej krwi, pod warunkami analogicznymi do tych, pod jakimi dawane bywają buhaje rozplodowe właścicielom obór zarodowych, większym hodowcom.

5. W tym samym celu, to jest dla wytworzenia gniazd hodowli doborowego bydła włościańskiego, któreby nietylko buhai dla gmin dostarczało, ale przykładem swoim do lepszej hodowli zachęcając, coraz szersze kręgi zajmowało, udzielanem być ma w okolicach mających już dzisiaj lepszą hodowlę, wzorowym hodowcom włościanom, pod pewnymi warunkami (w programie komitetu c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego wyszczególnionymi) poprawny materiał żeński.

Rozdawanie gronu gospodarzy gruntowych i poszczególnym właścicielom hodowcom materiału rozplodowego męskiego i żeńskiego zakupowanego z funduszy subwencyjnych, w celach pod 4 i 5 wskazanych, ogranicza się tylko do okręgu c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego.

6. W przekonaniu opartem na bardzo pomyślnych rezultatach, otrzymanych w krainach alpejskich, że nasze karpackie połoniny (obejmujące od Tatr do granic Bukowiny przeszło 40 000 morgów pastwisk) przyczynić się mogą w wysokim stopniu do podniesienia hodowli bydła w kraju, jeżeli je odpowiednio zużytkujemy do wychowu zdrowego materiału rozplodowego, zamierza komitet c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego utworzyć Zakłady wychowu młodzieży na rozplodniki przeznaczonej. Zakłady takie mają być utworzone bądź u prywatnych hodowców, posiadających dosyć rozległe pastwiska połoninne, bądź też u spółek lub stowarzyszeń hodowlanych, dla których wypracowane być mają wkrótce plan organizacji i statutu. Hodowcy lub spółki, podejmujący się wychowu młodzieży, podług planu i wskazówek udzielonych przez komitet c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego, otrzymają odpowiednie wynagrodzenie lub subwencję z funduszy subwencyjnych.

7. Komitet zaś c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego, zamierza zakładać u znanych gospodarzy-hodowców tak zwane cielęcarnie t. j. zakłady wychowu cieląt górskiego bydła krajowego czerwonego, na wzór tej, jaką już u p. Romera w Limanowej założył, a to w tym samym celu, w jakim zaprowadzony być ma w obrębie Towarzystwa wychów młodzieży na połoninach.

B) Pośrednio działające środki:

1. Że premiowanie bydła na wystawach przeglądowych, urządzanych w różnych okolicach kraju, są jednym z najsilniej działających środków zachęty i wywołania współzawodnictwa u hodowców, a zatem i jednym z najskuteczniej pośrednio działających środków podniesienia hodowli bydła w kraju, dowodzą doświadczenia, jakie w innych krajach hodowlanych poczyniono; — uznała to także sejmowa komisya gospodarstwa krajowego i zaznaczył Wysoki Sejm powzięciem uchwały, polecającej Wydziałowi krajowemu, ażeby w porozumieniu z centralnymi komitetami obu krajowych Towarzystw rolniczych „program wystaw przeglądowych połączonych z premiowaniem“ ułożył.

W uwzględnieniu tej okoliczności, że stan hodowli bydła włościańskiego w obrębie c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego na dosyć niskim jeszcze stoi stopniu i że materiał do premiowania przedstawiany będzie w pierwszych latach jeszcze nie liczny i mniej odpowiedni, a dopiero później (w skutek zaprowadzenia licencyjonowania buhajów) liczniejszym będzie, przeznacza im na premiowanie bydła włościańskiego na wystawach przeglądowych w obrębie c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego na rok pierwszy tylko 3.000 zł., a dopiero na rok trzeci 5.000 zł.

Na premiowanie zaś bydła rozplodowego, połączone z wystawami przeglądowymi w obrębie c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego, gdzie — jak wiadomo — hodowla bydła u włościan na znacznie wyższym stoi stopniu, gdzie zatem znacznie więcej materiału do premiowania już teraz się znajduje, przeznaczoną została od razu wyższa kwota t. j. 5.000 zł.

2. Premiowanie wzorowo urządzonych, t. j. odpowiednio postawionych i starannie utrzymywanych stajen w gospodarstwach włościańskich, może się także przyczynić do lepszego utrzymania, a tem samem i podniesienia hodowli bydła u włościan naszych. Mianowicie w części wschodniej kraju i u jego granic południowych, gdzie rolnictwo w ogóle na bardzo niskim stoi stopniu, a budynki gospodarskie, zwłaszcza zaś stajnie, w sposób prymitywny są budowane, okazuje się działaniem przykładem i zachętą bardzo pożądaną. I dla tego wyznacza się na ten cel, w obrębie c. k. Towarzystwa gospodarskiego galic., kwotę poniżej podaną.

W obrębie o. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego, gdzie wszelkie budynki gospodarskie potrzebom rolników więcej odpowiadają, jest już tego rodzaju zachęta niepotrzebną.

3. Komitety obu krajowych Towarzystw rolniczych zakupują bądź z funduszków własnych, bądź subwencyjnych, nasiona różnych roślin pastewnych, których uprawa na rozposzechnienie u włościan zasługuje. Nasiona te rozdzielane bywają za pośrednictwem oddziałów Towarzystwa, a względnie Towarzystw okręgowych. Sposób ten wspierania pośredniego hodowli, praktykowany jest z powodzeniem nawet w krajach alpejskich.

I na ten to cel przeznaczoną została dla obrębu c. k. Towarzystwa gospod. galic. kwota 500 zł.

Komitet c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego przeznaczył na ten sam cel inne fundusze, którymi może dysponować.

4. Nakoniec: Rozposzechnienie stosownych dziełek popularnych, należy bezsprzecznie do bardzo skutecznych środków szerzenia i podnoszenia wiedzy zawodowej, tam, gdzie wykształcenie elementarne ogólne już podniosło się do tego stopnia, iż włościanin z dziełek takich korzystać może. W kierunku elementarnego wykształcenia ogólnego ludu naszego działały nasze szkoły ludowe bardzo wiele — i przygotowały — mianowicie młodsze pokolenie — należycie do tego, ażeby mogło z fachowych dziełek popularnych dostatecznie korzystać. Na wydawnictwo takich dziełek wyznacza się dla komitetu c. k. Towarzystwa gospod. galic. kwota skromna, poniżej podana.

C) Fachowe kierownictwo i kontrola projektowanych sposobów podniesienia hodowli bydła.

Celem przeprowadzenia planu postępowania powyżej naszkicowanego (a w szczegółowych programach komitetów obu kraj. Towarzystw rolniczych dokładniej opisanego), musi być pomnożony dotychczasowy personal biurowy komitetów kraj. Towarzystw, a przede wszystkim personal fachowy, działający po za obrębem biór komitetów wspomnianych, mianowicie: ustanowioną być musi odpowiednia liczba tak zwanych „Inspektorów hodowli“, a to tem bardziej, że nie można ograniczać się jak dotychczas, do kontroli tylko obór zarodowych i stacy buhajów subwencyjnych, — ale potrzeba kierować wystawami przeglądowymi i połączeniem z tymi wystawami premiowaniem, — wprowadzać w życie zakłady wychowu młodzieży na połoninach, dotychczas u nas nieistniejące i t. d., a w końcu potrzeba koniecznie i w jak najkrótszym czasie, zbadać dokładniej stosunki hodowlane w okolicach kraju, dotychczas pod tym względem mniej znanych.

Zgodnie z propozycją komitetów centralnych obu krajowych Towarzystw rolniczych i opinią kraj. komisji dla spraw rolniczych, zatwierdził Wydział krajowy powyżej naszkicowany program działania obu wspomnianych komitetów, przyczem zatwierdził także rozgraniczenie stref dla ras bydła nizinnego i górskiego, przez wspomniane komitety zaprojektowane. Zarazem ustanowił Wydział krajowy stosunek rozdziału subwencji hodowlanej pomiędzy obydwoma Towarzystwami rolniczymi, według którego z ogólnej kwoty subwencyjnej przypada $\frac{2}{3}$ na c. k. Towarzystwo gospod. galic., a $\frac{1}{3}$ na c. k. Towarzystwo rolnicze krakowskie.

W przypuszczeniu zaś, że i Wys. c. k. Rząd rozdzieli subwencyę państwową w tym samym stosunku, w myśl propozycji Wydziału krajowego z dnia 19. maja 1892, L.W. 21.222, na ręce c. k. Namiestnictwa przedłożonej, zatwierdził Wydział krajowy na r. 1893, następujący rozdział subwencji hodowlanych, przez krajową komisję dla spraw rolniczych na podstawie wniosków komitetów obu krajowych Towarzystw rolniczych zaprojektowany:

	I. Dla c. k. Tow. gospod. galic.	II. Dla c. k. Tow. roln. krak.
<i>ad A:</i> 1. Na utrzymanie istniejących i tworzenie nowych stacyi buhajów subwencyjnych rocznie	2.300 złr.	7.000 złr.
2. Na utrzymanie i zakładanie nowych stacyi buhajów subwencyonowanych na rok 1893: (na rok następny: 14400 złr. a na następne cztery lata po 13.400 złr. w. a.)	15.400 "	
3. Na utrzymanie obór zarodowych istniejących i tworzenie nowych, tak pół-krwi, jak i pełnej, rocznie	5.000 "	4.000 "
4. Na rozdawanie buhajów raz poprawnych gospodarzom gruntowym (włościanom), — a względnie gminom wiejskim	1.000 "	—
5. Na dostarczanie krów rasy poprawnej wzorowym hodowcom włościanom	2.000 "	—
6. Na wychów młodzieży na połoninach, a względnie tak zwanych cięłecarniach	1.000 "	1.000 "
<i>ad B.</i> 1. Na premiowanie bydła włościańskiego na wystawach przeglądowych, w roku 1893 (na rok drugi preliminowano 4.000 zł., zaś na rok trzeci do szóstego po 5000 zł. w obrębie Towarzystwa gosp. galic.)	3.000 "	po 5.000 "
2. Na premiowanie wzorowych stajen dla bydła u gospodarzy włościańskich	500 "	—
3. Na zakupno i dostarczanie gminom wiejskim nasion roślin pastewnych	500 "	—
4. Na wydawnictwo dziełek popularnych o hodowli, mleczarstwie, uprawie pasz i t. p.	300 "	—
<i>ad C:</i> Na koszta administracyjne, mianowicie: administrację biurową, inspekcję hodowlaną i badanie stosunków hodowlanych w kraju, jak niemniej na koszta wprowadzenia w życie ustawy o licencyonowaniu buhajów	9.000 "	3.000 "
Razem .	40.000 złr.	20.000 złr.

W dziale A. dozwolona jest virement pomiędzy pozycjami 1 do 6, wszakże tylko za poprzedniem porozumieniem z Wydziałem krajowym.

Odezwą z dnia 19. maja 1892 LW. 21.222 odniósł się Wydział krajowy do c. k. Namiestnictwa o wyjednanie na cele podniesienia hodowli bydła subwencji państwowej w kwocie co najmniej 30.000 zł. zapewnionej na przeciąg lat 10 — a to w myśl uchwały Wys. Sejmu z 1. i 4. kwietnia 1892 punkt 4. — Odezwą z dnia 11. grudnia 1892 L. 98769, zawiadomiło nas c. k. Namiestnictwo, że c. k. Ministerstwo rolnictwa oznajmiło reskryptem z dnia 23. listopada 1892 l. 10.752/1.431, iż udzieli żądanej subwencji w kwocie 30.000 zł. z zastrzeżeniem konstytucyjnego przyzwolenia, — i że przy układaniu swego preliminarza w latach następnych, pamiętać będzie o wstawieniu tej samej kwoty na podniesienie hodowli bydła w Galicyi.

Czyniąc zadość poleceniu zawartemu w punkcie 5tym powyżej powołanej uchwały Wys. Sejmu, wezwał Wydział krajowy (LW. 21.222/92) wszystkie Wydziały powiatowe, ażeby od Rad powiatowych wyjednały odpowiednie kwoty na wydatki ku podniesieniu hodowli bydła w powiecie, który Rada powiatowa reprezentuje. Zarazem zawiadomił Wydział krajowy Wydziały

powiatowe, iż w myśl uchwały Wysokiego Sejmu, pożyczki na zakupno buhajów gminnych, tudzież zasiłki na inne środki podniesienia hodowli bydła udzielane będą z funduszków subwencyjnych w pierwszym rzędzie w tych powiatach, których reprezentacye funduszami swymi przyczynią się do pokrycia wydatków na podniesienie hodowli bydła w ich powiecie.

Z wyjątkie 6ciu, odpowiedziały wszystkie wydziały powiatowe na wezwanie nasze, z tych Wydziały powiatowe: Barszczowski, Brzeski, Jaworowski, Limanowski, Sokalski i Żywiecki oświadczyły iż nie mogą przyczynić się z funduszków własnych do podniesienia hodowli bydła w ich powiatach, inne ofiarowały na ten cel od 100 złr. do 1000 złr. na rok 1893.

Zostały też wykonane polecenia Wysokiego Sejmu zawarte pod 2. i 3. na początku powołanej uchwały.

Stało się w końcu zadość poleceniom Wys. Sejmu zawartym w punktach 8 i 10 uchwały sejmowej: „Macierz polska“ wydała już popularną książeczkę pod tytułem „Przykazania“ (Rady) dla utrzymujących buhaje rozplodowe, — krajowi zaś nauczyciele wędrowni otrzymali polecenie, ażeby się zajęli przeważnie pouczaniem hodowli bydła zastosowaniem do danej okolicy, a zarazem otrzymali szczegółową instrukcyę, w jaki sposób mają stosunki hodowlane w kraju badać, i z wyników tych badań Wydziałowi krajowemu sprawy zdawać.

Sprawa ułożenia statutu dla Towarzystw hodowlanych i spółek utrzymywania buhajów jest w toku. Również w toku jest sprawa ustanowienia okręgów licencyonowania buhajów na podstawie opinii zażądanej od komitetów centralnych obu krajowych Towarzystw rolniczych i Wydziałów powiatowych.

Kończąc niniejsze sprawozdanie Wydział krajowy uprasza:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Sprawozdanie Wydziału krajowego o czynnościach odnoszących się do podniesienia hodowli bydła, w myśl uchwał powziętych na posiedzeniach w dniach 1. i 4. kwietnia 1892 przyjmuje Sejm do wiadomości.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem.

Lwów dnia 2. maja 1893.

Marszałek krajowy:

Sanguszko w. r.

Sprawozdawca:

Romanowicz w. r.

Członek Wydziału krajowego.

Przepisy wykonawcze

do ustawy z dnia 20. lipca 1892 o licencyonowaniu buhajów i utrzymywaniu buhajów gminnych (Dz. u. i rozp. kr. Nr. 51).

do §. 4. Wydział krajowy ustanowi, po zasięgnięciu opinii właściwych Wydziałów powiatowych i Komitetu c. k. Towarzystwa gospodarskiego, względnie c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego, okręgi dla komisji licencyonujących, z których przynajmniej jedna ma istnieć w każdym powiecie, i oznaczy gminy i obszary dworskie do każdego okręgu należące.

Okręgi działalności komisji, tudzież nazwiska członków komisji i ich zastępców, ogłaszane będą każdego roku w miesiącu styczniu w dzienniku ustaw krajowych, oraz w każdym powiecie okólnikiem Rady powiatowej.

Kancelarya „Komisji licencyonującej buhaje“ mieścić się będzie w lokalnościach Wydziału powiatowego, dokąd też należy przysyłać wszystkie pisma do niej wystosowane.

Przewodniczący Komisji licencyonującej kieruje załatwieniem wszelkich spraw, wynikających z postanowień ustawy i niniejszego rozporządzenia wykonawczego i czuwa nad ich wykonaniem

Wszelkie pisma Komisji licencyonującej będą opatrzone liczbą protokołu i podpisane przez przewodniczącego.

Celem kolegiального załatwienia spraw bieżących zbierają się Komisje licencyonujące dwa razy do roku na posiedzenia stałe. Oprócz tego obowiązani są członkowie Komisji zbierać się na posiedzenia nadzwyczajne, w razie uznanej przez przewodniczącego potrzeby.

Na każde posiedzenie otrzymać mają członkowie zaproszenie tydzień naprzód.

Jeżeli członek Komisji nie może wziąć udziału w jej pracach, winien zawiadomić o tem pisemnie przewodniczącego, który powoła do składu Komisji jego zastępcę.

Członkowie Komisji mają prawo do zwrotu kosztów podróży i poboru dyet, według norm przez Wydział krajowy ustanowionych.

do §. 5 Licencyonowanie główne odbywać się ma w zasadzie na wiosnę, o ile możliwości łącznie z premiovaniem bydła, urządzonem w powiecie przez oddziały towarzystw rolniczych.

Miejsce i czas oglądania buhajów, dla których właściciele chcą uzyskać licencję, lub tych buhajów, dla których wydana licencja straciła swą ważność (§. 7. 1. ustawy, oznaczy przewodniczący Komisji i ogłosi na 6 tygodni naprzód osobnym okólnikiem, rozesłanym za pośrednictwem Wydziałów powiatowych (§. 18.) do wszystkich przełożonych gmin i obszarów dworskich, celem dalszego ogłoszenia w sposób zwykle używany. Okólnik winien być osobno udzielony wszystkim członkom Komisji licencyonującej i ich zastępcom, oraz Wydziałowi

krajowemu, Komitetowi Towarzystwa gospodarczego, względnie Towarzystwa rolniczego krakowskiego, Wydziałowi powiatowemu i c. k. Starostwu.

Jeżeli po odbyciu licencyonowania głównego wpłynie do Komisji najmniej 10 próśb, na piśmie wystosowanych, o zarządzenie dodatkowego licencyonowania, natenczas przewodniczący Komisji oznaczy na trzy tygodnie naprzód miejsce i czas oglądania buhajów, zawiadomi o tem petentów i poda to do wiadomości w sposób wyżej wskazany.

Licencyonownie buhaji, w terminie i miejscu przez Komisję licencyonującą naznaczonych, jak bezpłatne.

Gdyby jednak kto pragnął w innym czasie lub miejscu buhaje przedstawić do licencyonowania, winien zgłosić się z tem pisemnie do Komisji i złożyć kwotę, wystarczającą na pokrycie kosztów. W takim razie przewodniczący zarządzi co należy, uwiadamiając petenta i członków Komisji licencyonującej, względnie ich zastępców, tudzież Wydział powiatowy i c. k. Starostwo, co najmniej na sześć dni naprzód.

do §. 6. Licencyonowanym może być tylko taki buhaj, którego Komisya licencyonująca, według zasad zawartych w udzielonej jej instrukcyi, uzna odpowiednim do rozplodu w danym okręgu licencyonowania.

Instrukcyja zawierająca zasady ocenienia przydatności buhaja do rozplodu podaną jest

Załącz. I. w załączniku I. %.

do §. 7. Właścicielowi względnie posiadaczowi buhaja, uznanego za przydatnego do rozplodu, wyda przewodniczący Komisji „licencyę“, ważną na jeden rok, według załączonego

Wzór A. wzoru A. %.

Buhaj taki będzie zaraz opiektowany na prawym rogu, a w braku jego na lewym rogu, znakiem *L* (licencyonowany) i liczbą roku licencyonowania.

Wzór B. *B* %, a zaraz po ukonczeniu licencyonowania głównego ogłaszać nazwiska miejscowości, w których są licencyonowane buhaje, z wymieniem ich właścicieli. Nadto obowiązkiem jej będzie utrzymywać osobną ewidencję buhajów, zakupionych z subwencji państwowych lub krajowych

Wzór C. i umieszczonych w gminach położonych w jej okręgu działalności, a to według wzoru *C* %.

do §. 8. Naczelnicy gmin i przełożeni obszarów dworskich obowiązani są przesłać przewodniczącemu Komisji licencyonującej, do 15. stycznia każdego roku, wykaz stanu bydła

Wzór D. rogatego, według załączonego wzoru *D* %, wypełniony należyście we wszystkich rubrykach.

Wykazy te służyć będą Komisji licencyonującej za podstawę do orzeczenia, ile licencyonowanych buhajów znajdować się ma w gminie, przyjmując jednego buhaja na 80 do 100 krów i stanownych cielic.

do §. 12. Jeżeli licencyonowany buhaj przejdzie w posiadanie innej osoby, lub przeprowadzony zostanie do innej miejscowości, albo też zginie, obowiązany jest dotychczasowy jego posiadacz zawiadomić natychmiast zwierzchność gminną, która doniesie o tem bezwzględnie przewodniczącemu właściwej komisji licencyonującej.

do §. 13. Zwierzchność gminna, pod dozorem Komisji licencyonującej, ma czuwać, aby buhaje gminne (§. 9. ustawy) umieszczane były, celem ich utrzymania, żywienia i pielęgnowania jedynie u takich osób, które posiadają odpowiednie dość obszernie obejście, dobrze zbudowaną stajnię, podstatkiem odpowiedniej karmy i urządzają na obejściu osobne podwórze lub ogrodzenie do stanowienia.

Osoby te obowiązane są utrzymywać buhaja w stajni zdrowej i suchej, w odgródnieniu od innego bydła, i pielęgnować go starannie, to jest czyścić codziennie i trzymać go na suchej codziennie świeżej podściółce; także nawóz z pod buhaja musi być codziennie wyrzucany.

Buhaj ma dostawać jako karmę owies, tudzież zdrowe doborowe siano i słomę w odpowiedniej (słomę w małej) ilości.

Wypuszczanie buhaja razem z bydłem na pastwisko jest najsurowiej wzbronione.

Buhaj może być dopuszczony do krowy lub cielicy w regule raz na dzień i ma być zaraz po skoku odprowadzony do stajni. Wyjątkowo tylko można buhaja dopuszczać do dwóch krów dziennie, w odstępie jednakże nie krótszym, jak 6-cio godzinnym.

Przepisy dla utrzymujących buhaje licencyonowane objęte są osobną Instrukcją, wydaną przez Wydział krajowy w porozumieniu z komitetami c. k. Towarzystw gospodarskich galicyjskich i c. k. Towarzystwa krakowskiego.

Wzór E. nowienia“ według dołączonego wzoru E. % i wydawać właścicielowi krów i cielie stanowionych
Wzór F. potwierdzenie odstanowienia, według dołączonego wzoru F. % sporządzone. Za poświadczenie takie nie należy się żadne wynagrodzenie.

Z końcem każdego roku obowiązany jest on przedłożyć „regestr stanowienia“ przewodniczącemu Komisji licencyonującej.

Niedokładne prowadzenie tych regestrów pociągnie za sobą karę pieniężną (§. 17. ustawy).

Druków potrzebnych do prowadzenia regestrów, wymaganych niniejszą ustawą, oraz na poświadczenia stanowienia, udzieli przewodniczący Komisji licencyonującej właścicielom lub utrzymującym buhaje licencyonowane bezpłatnie.

Wszelkie druki, oraz pieczęć i piętno, otrzyma przewodniczący Komisji licencyonującej z Wydziału krajowego, za pośrednictwem Wydziału powiatowego.

do §. 16. Celem zapobieżenia przekroczeniom przepisu zawartego w §. 16. ustawy, wzbrania się pod grzywną w powołanym § naznaczoną, pasać buhajki, powyżej 6 miesięcy wieku mające, wspólnie z krowami i jałówkami.

do §. 18. Wydziały powiatowe i Władze polityczne powiatowe, używać będą wszelkiej pomocy Komisjom licencyonującym i czuwać będą nad tem, aby Zwierzchności gminne przestrzegały ściśle postanowień ustawy z dnia 20. lipca 1892 i niniejszych przepisów wykonawczych.

do §. 19. Komitetom c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego, a względnie c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego, przysługuje prawo przedstawienia Wydziałowi krajowemu umotywowanego wniosku na rozwiązanie Komisji licencyonującej.

do §. 20. Zakupno buhajów dla gmin, które uzyskały w tym celu pożyczkę z funduszu hodowlanego, lub bezzwrotną subwencję z funduszy publicznych, przeprowadzać będzie, z upoważnienia Wydziału krajowego, Komitet Towarzystwa gospodarskiego, względnie Komitet krakowskiego Towarzystwa rolniczego

Koszta zakupna i dostawy zakupionego buhaja na miejsce przeznaczenia, ponosić będzie gmina.

Załącznik do Przepisów wykonawczych do ustawy z dnia 20. lipca 1892. §. 6.

INSTRUKCYA

dla komisji licencyonujących buhaje, zawierająca zasady ocenienia przymiotów, jakie buhaj posiadać powinien, ażeby mógł być licencyonowany.

§. 1.

Licencyonowanym być może tylko taki buhaj, który :

I. Pochodzi z rasy lub zawodu bydła, jakie wskaże Wydział krajowy, na wniosek krajowej Komisji dla spraw rolniczych, dla poszczególnych okolic kraju, w uwzględnieniu ich miejscowych stosunków, a więc w uwzględnieniu najodpowiedniejszego dla tych okolic kierunku hodowli;

II. Jest już dostatecznie rozwinięty, ażeby mógł być do rozplędu użyty z pożytkiem dla hodowli, — co zwykle ma miejsce dopiero wtedy, kiedy mu się już pierwsza para zębów powrotnych (stałych bydlęcych) wyrznęła;

III. Jest zupełnie zdrow i dobrze zbudowany, tak, iż z budowy tej, w całości harmonijnej, a oku przyjemnej, i ze swobodnych, elastycznych ruchów jego, wnosić można o jego sile i męskości;

IV. Ma prawidłowo rozwinięte organa rozplodcze, mianowicie: worek mosznowy jędrny, elastyczny, a nie obwisły, — o jądrach gładkich, równych, wydalnych i z wyrazistym sznurem (przewodem) nasiennym;

V. Posiada kształty i inne wybitne cechy rasy lub zawodu, z których ma pochodzić — a zarazem wyraźne znamiona przydatności do tego przeważnie kierunku (do tego rodzaju użytku), w jakim hodowla danej okolicy ma być prowadzoną.

§. 2.

Jakkolwiek budowa zwierzęcia w ogóle zależną jest do pewnego stopnia od rasy, z jakiej pochodzi, — i jakkolwiek w tej samej rasie znajdują się zawody i guiazda bydła, które pod wieloma względami odznaczają się innymi przymiotami i idącymi z nimi w parze kształtami i cechami zewnętrznymi, niżeli są te, jakie ich rasie są w ogóle właściwe, — to jednakże budowa i przymioty buhaja licencyonowanego powinny być w każdym razie następujące:

1. Głowa w stosunku do całego tułowia zwierzęcia lekka i krótka, ale wyrazista i znamionująca męskość i siłę, a więc nie wąska i spiczasta, nie krowia. Czoło głowy buhaja

duże szerokie; — ramiona szczęki dolnej (ganasze) dobrze rozwinięte, silne i szerokie — krawędź czołowa nie ostra i w linii między-czołowej nie wypukła; — nozdrza i pysk szerokie i muskularne, ale delikatne; — uszy szerokie i równo odstające, sprężyste, lecz nie grube i nie suche; — rogi zaś dobrze osadzone, kształtne, gładkie i ile to zgodne jest z cechami rasowymi bydłęcia, krótkie i lekkie. — Wzrok, dużych dobrze rozwartych i czystych ocz, łagodny, lecz pewny i śmiały, a nie ponury, i nie dziki.

2. Szyja stosunkowo do tułowiu krótka i muskularna, o karku szerokim i cokolwiek wypukłym, lecz nie tłustym, a dobrze (t. j. bez wazalnych granic, a tem mniej znaczniejszych zagłębień) z kłębem i piersią połączona.

3. Tułów w ile możliwości beczkowaty, o dobrze łukowatych (dobrze wysklepionych) a zarazem długich żebrach, — z szerokim, długim i poniżej łokci opuszczonym mostkiem, — o pełnych (nie zakłęśniętych) słabiznach (głodnicach) i o okrągłym, nie obwisłym (krowiem), ale też i nie podkasany (chartowatym) brzuchu. — W szczególności:

Piers z przodu, pomiędzy stawami barkowymi, szeroka i głęboka, z bokami kosza piersiowego dobrze wysklepionymi i daleko ku głodnicom sięgającymi (piers z boku długa), a od dołu dobrze poniżej stawy łokciowe sięgająca. — W ogóle klatka piersiowa (kosz piersiowy) przestronna: szeroka, głęboka i długa.

Łopatki szerokie, długie i pełne, dosyć pochylone, i dobrze (bez zagłębień) z kłębem i tułowiem związane, lecz nie sztywne.

Kłęb szeroki, zaokrąglony, silny, ze sztyją, łopatkami i grzbietem silnie a bez załamów połączony, — i nie wiele po nad linię grzbietową wyniosły.

Grzbiet wraz z lędźwiami szeroki i razem z tymi tworzący jednolitą i jak najwięcej do prostej zbliżoną linię, tak zwaną linią grzbietową, (sięgającą od kłębu do krzyża, a względnie do nasady ogona) — więc nie wypukły (garbaty), ani też wklęsły (łęgowaty).

Krzyż, w przedłużeniu linii grzbietowej leżący, z lędźwiami bez wyraźnego odgraniczenia (bez zakłęśnięcia i bez wypukłości) silnie złączony, — w biodrach szeroki, długi, ku tyłowi mało pochylony i mało zwężony, — i wraz z całym pośladkiem dobrze muszkułami (mięśniami) pokryty; zatem uda grube i szerokie, o mięśniach wyrazistych, nisko ku stawom skokowym sięgających.

Nasada ogona silna, szeroka, muskularna, a po nad linię grzbietową nie wyniosła, ani też za niska. Ogon zaś cienki i zakończony kiścią o gęstym i długim włosie.

4. Nogi stosunkowo krótkie, jednakże o długich i silnych podbarzczach i goleniach, szeroko rozstawione, i od kolana ku dołowi prosto (pionowo) ustawione, — kolana przednie i tylne (stawy skokowe) silne i szerokie i w ogóle wszystkie stawy dobrze rozwinięte, a racice krótkie i szerokie, o silnym i gładkim rogu.

5. Skóra silna, lecz podatna (dająca się układać w fałdy) i elastyczna, a nie sucha, pokryta krótkim, elastycznym i połyskującym włosiem (sierścią).

6. Chód buhaja powinien być pewny, równy, a sprężysty, — nie ociężały i nie wlokący.

§. 3.

Nie może być przeto licencyonowany buhaj:

1. innej rasy i zawodu lub kierunku hodowli, jakie dla stosunków klimatycznych i gospodarczych danej okolicy za najodpowiedniejsze uznane i dla tej okolicy przez kompetentne władze wskazane zostały. — Przedewszystkiem zaś nie może być licencyonowany buhaj ras nizinnych w okolicach górskich;

2. należycie jeszcze nierozwinięty, któremu nie wyrznęła się jeszcze pierwsza para zębów bydlęcych;

3. który nie posiada prawidłowo rozwiniętych organów płciowych;

4. z wyglądem krowim, a więc o głowie długiej, wąskiej i spiczastej, — lub którego budowa i ogólny wygląd — jak i pochodzenie — dobrego zdrowia nie znamionują;

5. mający głowę: bardzo ciężką, z grubymi, dużymi, ciężkimi łuskowatym i rogami, — mający szyję cienką, płaską i źle połączoną z piersią, — pierś wąską, z mało rozwiniętymi, cienkimi, źle (zbyt pionowo) postawionymi łopatkami, — kosz piersiowy płytki, grzbiet wąski, ostry, lub przełęgowaty, — lędźwie słabe, zapadłe, wąskie; — pośladki wąskie, krótki (ucięty), spadzisty (stromy) i w tyle zeszcuplony, — brzuch wiszący (krowi), przy zbyt długich i słabych głodnicach, — nogi wysokie, cienkie, bez wyraźnych mięśni, krzywe i szablaste (krowie), — chód niepewny i sztywny.

Również nie powinien być licencyonowany buhaj mający skórę zbyt cienką, pokrytą rzadkim, cienkim i miękkim włosiem, — albo też skórę twardą i suchą, nie podatną i pokrytą włosiem kosmatym i martwym (bez żadnego połysku).

L......

Licencya.

Komisya licencyonująca buhaje w okręgu
zezwała p.
zamieszkałemu w pod Nr.
używać buhaja (pochodzenia) rasy
..... wieku
maści
*oznaczonego wypalonem piętnem **L** i liczbą roku..... na..... rogu,*
zapisanego w rejestrze głównym licencyonowanych buhajów pod Nr.
do stanowienia cudzych krów i cielic przez jeden rok t. j. do dnia.....
..... 189.....

..... dnia 189.....

.....
Przewodniczący komisji.

(pieczęć).

Regestr licencjonowanych buhajów

Nr. porządkowy z zarządzeniem L. wydanej licencji.	Nazwisko gminy w której buhaj ma przebywać.	Nazwisko i imię właściciela lub utrzymującego buhaja.	Nr. domu.	Opis buhaja licencjonowanego				Data odbytego licencjono- wania i wydania licencji	U w a g a.
				Wiek (data przedzienia)	Rasa, pochodzenie	Maść	Szczególne znaki (piętno, złamanie rogu i t. p. zewnętrzne znaki)		
1.			4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.

W Y K A Z

buhajów zakupionych z subwencji państwowych lub krajowych
a umieszczonych w powiecie

Nr. bieżący.	Nazwisko gminy w której buhaje subwencyjny jest umieszczony.	Nazwisko i imię utrzymującego buhaj.	Opis buhaja subwencyjnego :				Miejsce pochodzenia buhaja, kiedy i gdzie był zakupiony.	Cena zakupu.	L. licencji.	Ile razy był użyty do stajnowienia.	Kiedy został uznany za nieużytecznego do rozpłodu.	Cena sprzedaży.	U w a g a.
			Wiek (data urodzenia)	Rasa względnie nazwa buhaja	Maść	Szczerbózne znaki.							
1.		3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.

Okręg komisji licencjonowania buhajów

Rok

Powiat

Gmina

Regestr stanowienia.

Buhaj rasy (pochodzenia) maści wieku
 licencjonowany dnia i zapisany w rejestrze licencjonowanych buhajów pod
 Nr. z r. należący do

L. bieżąca i L. wydanego po-swiadczenia	Nazwisko i miejsce zamieszkania właściciela krowy lub cielicy.	Krowy lub cielicy:		Data pierwszego stanowienia.	Data powtórných stanowień.	U w a g a.
		Rasa i maść.	Wiek.			

Wzór F. do §. 14.

<p><u>L. R. st.</u>.....</p> <p><u>Krowa</u> <u>Jałówka</u></p> <p>rasy:</p> <p>maści:</p> <p>wieku:</p> <p>należała do</p> <p>w</p> <p>stanowiona d.....</p> <p>buhajem L.</p> <p>Ponowne stanowienie:</p> <p>2gie dnia.....</p> <p>3cie</p>	<p><u>L. Regestru stanowienia</u></p> <p>Poświadczenie stanowienia</p> <p><u>Krowa</u> <u>Jałówka</u> pochodzenia (rasy).....</p> <p>maści:</p> <p>wieku: należąca do p.:</p> <p>zamieszkałego w</p> <p>była stanowioną dnia</p> <p>przez licencyonowanego buhaja L..... rasy</p> <p>..... dnia 189.....</p> <p><i>podpis</i> <i>utrzymującego licencyonowanego buhaja</i></p> <p>.....</p> <p>Data ponownego odstanowienia:</p> <p><i>podpis utrzymującego licencyonowanego buhaja:</i></p> <p>2. 2.</p> <p>3. 3.</p>
<p>jak wyżej.</p>	<p>jak wyżej.</p>

P r o g r a m

wystaw przeglądowych bydła rogatego, połączonych z premiowaniem.

§. 1.

Celem przeglądowych wystaw bydła rogatego, połączonych z premiowaniem, jest:

- a) zachęcenie do współzawodnictwa w osiąganiu najlepszych rezultatów hodowli;
- b) ułatwienie stronom interesowanym poznania stanu hodowli w okolicy, i porównania rezultatów przez poszczególnych hodowców osiągniętych.

§. 2.

Każda wystawa przeglądowa bydła rogatego, połączona z premiowaniem, ma być przeto w ten sposób urządzona, aby dawała obraz stanu hodowli bydła w okolicy, w której się odbywa, tudzież aby zainteresowała włościan i innych mniejszych gospodarzy.

§. 3.

Wystawy przeglądowe bydła rogatego, połączone z premiowaniem, które winny się odbywać ile możności jak najczęściej po wszystkich okolicach kraju, urządzają właściwe Oddziały c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego, a względnie okręgowe Towarzystwo rolnicze krakowskie, w porozumieniu z odnośnymi Wydziałami powiatowymi, a pod kierunkiem komitetów centralnych wspomnianych dwóch Towarzystw krajowych.

§. 4.

Komitet centralny c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego, a względnie c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego, na podstawie wniosków Oddziałów tegoż Towarzystwa, a względnie wniosków Towarzystw okręgowych, oznacza co roku czas i miejsce wystaw przeglądowych, tudzież okręgi, dla których odbyć się mają wystawy, a zarazem wyznacza kwoty potrzebne na premiowania.

§. 5.

Wystawy przeglądowe bydła rogatego, połączone z premiowaniem, należy o ile możności tak urządzać, ażeby przypadły równocześnie z licencyonowaniem buhajów.

§. 6.

Na wystawach przeglądowych premiowane będą: buhaje rozplodowe, — krowy cielne lub z cielętami, — jałówki cielne, — jałownik do chowu przeznaczony — i woły; — mianowicie:

1. Buhaje od $1\frac{1}{4}$ roku (nie kładąc granicy co do wieku, jeżeli buhaj jest zupełnie przydatnym do hodowli. Przy równej wszakże jakości, młodsze buhaje mają pierwszeństwo).

2. Krowy cielne lub z cielętami od 3 do 8 lat, t. j. z 2-ma parami stałych zębów aż do zupełnego wyrośnięcia 4-taj pary takichże zębów.

3. Jałówki cielne od $2\frac{1}{4}$ — $3\frac{1}{4}$ lat, t. j. z wyrośniętą już zupełnie 1-szą parą stałych zębów, aż do czasu pojawienia się 3-ciej pary takichże zębów.

4. Jałownik od 1 — $1\frac{3}{4}$ roku, t. j. aż do pojawienia się 1-szej pary stałych zębów — i cielęta od 5 miesięcy do 1 roku. — Kastrowany jałownik jest w tej kategorii od premiowania wykluczony.

5. Woły od $2\frac{1}{2}$ —5 lat, t. j. od czasu pojawienia się 2-giej pary stałych zębów, aż do zupełnego wyrośnięcia 4-tej pary takichże zębów.

Co do rasy:

Premiowane być może tylko bydło takich ras, które odpowiadają obowiązującym przepisom wykonawczym do ustawy o licencyonowaniu i utrzymywaniu buhajów gminnych.

Przy premiowaniu uwzględniani będą w pierwszym rzędzie ci posiadacze bydła, którzy przedstawią na wystawie poglądowej więcej sztuk jednego typu, rasy powyżej wspomnianej.

§. 7.

Premie (nagrody) na wystawach przeglądowych udzielane są:

1 honorowe;

2. pieniężne.

Nagrody honorowe składają się z Dyplomów honorowych, Dyplomów uznania, Medalii i listów pochwalnych.

Nagrody pieniężne, rozdawane z funduszków subwencyjnych na podniesienie hodowli bydła przeznaczonych, wynosić mają każda nie mniej niż 20 koron, ani też więcej jak 60 koron w złocie.

W granicach powyżej podanych, Rada Oddziału c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego, a względnie okręgowego Towarzystwa rolniczego, ustanawia wysokość nagród dla poszczególnych kategorii bydła.

§. 8.

O nagrody pieniężne, udzielane z subwencji na podniesienie hodowli bydła przeznaczonej, ubiegać się mogą tylko właściciele lub inni mniejsi gospodarze.

Właściciele większych posiadłości otrzymują w zasadzie tylko premie honorowe.

Handlarze bydła rogatego są wykluczeni od premiowania.

§. 9.

Na wystawie przeglądowej można ubiegać się o nagrody pieniężne tylko z bydłem będącym co najmniej 6 miesięcy własnością wystawcy, a wychowywanym w tej samej okolicy, w której się wystawa odbywa.

Wyjątkowo mogą być premiowane i buhaje wychowane w innej okolicy. Buhaje takie jednak muszą być przynajmniej od sześciu miesięcy własnością wystawcy i muszą być używane do rozplodu w okolicy, w której odbywa się wystawa.

Przy równych zresztą warunkach bydło pochodzące po buhajach licencyonowanych, a szczególnie po buhajach gminnych i subwencyjnych, będzie miało pierwszeństwo przy premiowaniu przed bydłem innego pochodzenia.

Sztuka bydła, za którą wystawca otrzymał już raz na przeglądowej wystawie pieniężną nagrodę, z subwencji na podniesienie hodowli bydła przeznaczonej, nie może być ponownie na wystawie przeglądowej premiowaną, z wyjątkiem sztuk jałownika żeńskiego, które w następnych latach już jako krowy ponownie premiowane być mogą.

Jeżeli premiowana krowa jest z cielęciem, to tylko krowę uważa się za premiowaną.

§. 10.

Każda dorosła sztuka bydła, za którą nagrodę przyznano, otrzyma bezzwłocznie na jednym rogu piętno, a to: literę P. (premiowana) i rok premiowania.

§. 11.

Wystawcy albo ich zastępcy obowiązani są:

a) Udzielić komisji sędziów, na żądanie, wiarogodnych wyjaśnień: co do wieku, pochodzenia, karmienia, mleczności i t. p. szczegółów, odnoszących się do każdej przyprowadzonej na wystawę sztuki bydła.

b) Każdy wystawca wykazać się ma przed Komisją sędziów poświadczeniem naczelnika gminy, (względnie przełożonego obszaru dworskiego, jeżeli na obszarze dworskim zamieszkuje), w której ma swoje gospodarstwo, lub świadectwem dwóch członków c. k. Towarzystwa gosp. galic. a względnie c. k. Towarzystwa roln. krak. że co najmniej od 6-ciu miesięcy jest właścicielem sztuki bydła z którą się o nagrodę ubiega.

Niedostarczenie żądanych wyjaśnień i brak dowodu własności, wyklucza od premiowania, — zaś podanie z umysłu fałszywych wyjaśnień, pociąga za sobą wykluczenie raz na zawsze od ubiegania się o nagrodę.

§. 12.

Wystawca, który otrzymał z subwencji nagrodę pieniężną, obowiązany jest premiowaną sztukę bydła przynajmniej jeden cały rok, licząc od dnia tej wystawy, na której udzielono mu nagrody, we własnym posiadaniu zatrzymać, a jeżeli takową zmuszony jest sprzedać, winien postarać się u Rady Oddziału c. k. Towarzystwa gosp. galic. a względnie Towarzystwa okręgowego krak. o pisemne pozwolenie sprzedaży.

W razie sprzedaży bez pozwolenia, obowiązany jest zwrócić kasie c. k. Towarzystwa gospodarskiego galic. we Lwowie, a względnie Towarzystwa roln. w Krakowie, całkowitą otrzymaną premię.

Gdyby tego uczynić zaniechał, traci raz na zawsze prawo ubiegania się o nagrodę za swoje bydło.

§. 13.

Premiowanie przeprowadza Komisja powiatowa oceniająca i premijująca, która składać się ma z 5-ciu członków, mianowicie:

1. z delegata komitetu c. k. Towarzystwa gosp. galic. a względnie c. k. Towarzystwa rolniczego krakawskiego, jako przewodniczącego komisji.
2. z delegata właściwego Wydziału powiatowego.
3. z weterynarza powiatowego.
4. i 5. z dwóch delegatów właściwego oddziału Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego, a względnie Towarzystwa okręgowego krakowskiego.

W powiatach, któreby nie należały do żadnego oddziału Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego, lub Towarzystwa okręgowego krakowskiego, właściwy Komitet centralny zamianuje także tych dwóch delegatów.

Jeżeli premiovane mają być także buhaje, natencząs bierze udział w komisji jako 6-ty jej członek: Inspektor chowu bydła odnośnego Towarzystwa.

Wystawca urzędujący jako sędzia, nie może ubiegać się o nagrodę.

§. 14.

Komisya premiująca orzeka tak przy ocenieniu jakości bydła na wystawę przeglądową przedstawionego, jak i pod względem przyznawania odpowiednich za nie premii, większością głosów wszystkich członków komisji.

Szczegółowe przepisy co do postępowania przy osenianiu i premiowaniu, zawiera Instrukcja przez Komitety c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego i c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego osobno wydana.